

Альона Новосолова

Державний вищий навчальний заклад
«Запорізький національний університет»

СТИЛІСТИКА ПОРІВНЯЛЬНИХ ЗВОРОТІВ У РОМАНІ Я. БАКАЛЕЦЬ, Я. ЯРІША «ІЗ СЬОМОГО ДНА»

У статті запропонована класифікація порівняльних зворотів роману Ярослава Яріша і Ярослави Бакалець «Із сьомого дна» із акцентом на структурну своєрідність лексики тропів, простежена стилістична можливість компаративних моделей. Диференційовано досліджувані елементи за семантикою і стилістичним навантаженням.

Ключові слова: порівняння, стилістика, лексика, забарвлення.

The article proposes the classification of comparative turns of the novel Yaroslav Yarish and Yaroslava Bakalets «From the seventh bottom» with an emphasis on the structural peculiarity of the vocabulary of the tracks, the stylistic possibility of comparative models is traced. The studied elements are differentiated according to semantics and stylistic loading.

Key words: comparison, stylistics, vocabulary, coloring.

Порівняння є класичним, усталеним і поширеним у використанні тропом. Цю мовностилістичну конструкцію розглядали багато науковців, наприклад, Н. Дудик [3], Л. Мацько [6], О. Пономарів [8], та ін..

Порівняння в поетичному тексті було предметом дослідження ряду вчених, зокрема, Л. Кучеренко [4], С. Марцин [5], О. Мацько [7], хоча, безумовно, традиція його вивчення як складника художнього тексту має витoki в працях класиків мовознавства – О. Потебні [9], І. Вихованця [2] та ін. Огляд наукових праць дає підстави дійти висновку, що вивчення порівняння досягло серйозних результатів, які все ж таки не можна назвати вичерпними.

Порівняння – це «тропеїчні фігури, у яких мовне зображення особи, предмета, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, що є органічно властивими для інших» [6, с. 359]. В основі

порівняння лежить логічна операція «виділення найсуттєвішої ознаки описуваного через пошук іншого, для якого ця ознака є виразнішою» [10, с. 528].

Вибір стилістики порівняльних зворотів, своєрідності їхнього експресивного забарвлення зумовлюється багатьма факторами. Світобачення письменника, територіальні особливості, у яких творить митець, або ж особливості описуваної епохи, культури і менталітету репрезентованої в романі доби чи нації безпосередньо впливають на стилевжиток цих мовних одиниць. Саме порівняння може бути засобом характеристики персонажів твору, їхніх взаємостосунків.

Типовими стилетвірними особливостями художнього стилю є лексичні, фразеологічні і граматичні прикмети. У статті ми дослідили стилевжиток лексичних одиниць, що ввійшли до складу компаративних моделей роману.

У романі спостерегли велику кількість розмовної лексики. Нею послуговуються в щоденному неофіційному спілкуванні. Автори роману «Із сьомого дна» Ярослава Бакалець і Ярослав Яріш використовують просторіччя в художньому творі як засіб відтворення особливостей живого мовлення та характеристики персонажів.

До слів зниженої стилістичної забарвленості, що входять до складу порівнянь роману, можемо зарахувати:

- 1) просторічну лексику (Юрко був блідий, як *мрець* [1, с. 87], торгується за булаву, як *баба на базарі* [1, с. 120], Чого це ти так злякався, *ніби чорта побачив* [1, с. 136], прокльони, *наче музика* [1, с. 154], невольники були *схожі на живих трупаків* [1, с. 162], мені потрібен кінь, тільки добрий, не такий, як *ці здохляки* [1, с. 322]);
- 2) фамільярну лексику (А я вже нехай і здохну, як *собака* [1, с. 19], До хана з порожніми руками миритися – все одно, *що до ведмедя з пукавкою* [1, с. 137], Він (Хмельницький) завше закони січові шанував...Йому (Виговському) на традиції наші наплювати [1, с. 172], дав їй такого ляпаса, *аж облизалася* [1, с. 330], він *ніби в око вліпив* [1, с. 358], Нараз почулися страшні крики, *наче саме пекло виригнуло всі свої страждання* [1, с. 384]);
- 3) вульгарну лексику (Парко, як у *дупі сатани* [1, с. 12], смердить як *із дупи* [1, с. 12], мазь смердить, як

лайно [1, с. 13], гидотна страшна, *ніби на лайні настояна* [1, с. 13], гуляли, співали, як *холера* [1, с. 186], голова боліла так, що *аж у дупі віддавало* [1, с. 236].

Така лексика проникає в художній стиль, зберігаючи за собою стилістичне забарвлення розмовності. Низка наведених порівнянь, у складі яких є лексичні одиниці зі зниженою внутрішньою семантикою, набувають різкого пейоративного емоційного забарвлення. Ці слова надають порівнянню грубуватості, несхвальності, іронії, сатири. У романі така лексика використана для пожвавлення мови персонажів, характеристики героїв з негативного боку, для обігрування гострих або жартівливих ситуацій.

Окрім розмовної, виявлено у складі компаративних моделей пасивну й іншомовну лексику. Архаїзми: «*сили, як кедись, не маєш*» [1, с. 349], історизми: «*хлоп лишився голий, босий, як за панів*» [1, с. 125], іншомовні одиниці: «*Мені до Марса, як баранові до тура*» [1, с. 183], «*смерть чубатих для нього – наче бальзам на душу*» [1, с. 13].

Порівняльні звороти є потужним засобом характеротворення, репрезентації певних ознак описуваного. У романі Ярослави Бакалець і Ярослава Яріша описана Епоха Руїни (XVII ст.), отже, мовні конструкції за своїм стилістичним забарвленням можна розглядати компонентом творення фону твору. Стилiстичний прийом порiвняння є динамiчною моделлю i виконує функцiї репрезентацiї смислу в романi.

Список літератури

1. Бакалець Я., Яріш Я. Із сьомого дна [Текст] / Я. Бакалець, Я. Яріш. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2011. – 400 с.

2. Вихованець І. Граматика української мови. Синтаксис: [підручник] / Іван Вихованець. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
3. Дудик П. Стилїстика української мови: [навч. посіб. реком. МОНУ] / Петро Дудик. – К.: Академія, 2005. – 368 с.
4. Кучеренко Л. Порівняння як засіб гумору у мовотворчості О. Черногуза / Людмила Кучеренко // Східнослов'янські мови в їх історичному розвитку: зб. наук. праць. – Запоріжжя: ЗДУ, 1996. – Ч. 2. – С. 28-31.
5. Марцин С. Вивчення порівняльних зворотів на матеріалі художніх текстів / С.Марцин // Вивчаємо українську мову і літературу. – 2012. – № 30. – С. 2-4.
6. Мацько Л. Стилїстика української мови: [підручник] / Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
7. Мацько О. Порівняння як художній засіб у поезиї Романа Скиби // Наук. часопис Національного педагог. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки. Мовознавство: зб. наук. праць [відп. ред. О. Мацько]. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 21. – С. 101-104.
8. Пономарів, О. Стилїстика сучасної української мови: [підручник] / О. Пономарів. – [3-тє вид., перероб. і доповн.]. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2000. – 248 с.
9. Потебня О. Естетика і поезика слова / О. Потебня – К.: Відродження, 1985. – 302 с.
10. Українська мова: енциклопедія / відп. ред.: В. Русанівський. – [3-є вид., зі змінами і доп.]. – К.: Вид-во: Укр. енцикл. ім. М. Бажана, 2007. – 752 с.